

SLÄKTE *Pogonatum* – grävlingmossor

STAM Bryophyta
UNDERSTAM Bryophytina
KLASS Polytrichopsida
ORDNING Polytrichales
FAMILJ Polytrichaceae
SLÄKTE

Arterna är för det mesta mindre än björnmossor *Polytrichum* spp. och nordbjörnmossor *Polytrichastrum* spp. Kapseln är rundad i tvärsnitt och har 32 peristomtänder. Mössan är tätt hårig. Några arter har en långlivad förgrodd som kan bilda en tydlig, grön filt på markytan runt skotten.

NAMNGIVNING *Pogonatum* P.Beauv. (1804).

LITTERATUR Crosby m.fl. (2000), Hodgetts (2015), Hassel (2000), Hyvönen (1989), Ignatov m.fl. (2017), Long (1985), Mårtensson (1956), Möller (1919), Nyholm (1969), Smith (2004).

Liten grävlingmossa *Pogonatum nanum* Sydlig grävlingmossa *Pogonatum aloides* Nordlig grävlingmossa *Pogonatum dentatum* Stor grävlingmossa *Pogonatum urnigerum*

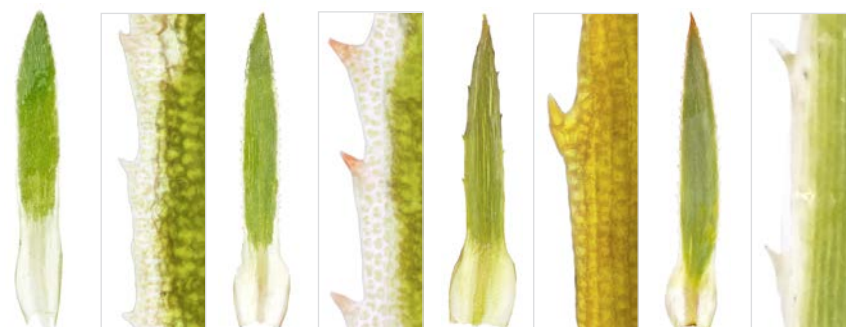

Kapsel kort, urnlik till klotlik, upprätt eller svagt lutande med långa peristomtänder.

Kapsel cylindrisk, symmetrisk, upprätt eller svagt lutande.

Kapsel äggformig till kort cylindrisk, upprätt eller svagt lutande.

Kapsel cylindrisk, upprätt.

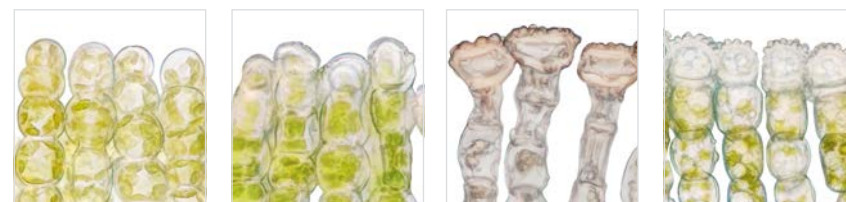

Bladkant i framför allt i övre halvan med små tänder bestående av en cell.

Bladkant hos stora, välutvecklade exemplar med kraftiga tänder i kanten bestående av flera celler.

Bladkant med utstående tänder bestående av 2–6 celler, ändcellen ofta inte mycket större än övriga celler.

Bladkant med snett uppåtriktade tänder bestående av en stor cell och många mindre.

Lamelltoppceller rundade, relativt tunnväggiga, utan papiller.

Lamelltoppceller rundade, utan papiller.

Lamelltoppceller Brett rektangulära, bredare än övriga celler i lamellen.

Lamelltoppceller rundade, tjockväggiga, papillösa.

Skotten är ogrenade eller i övre delen grenade. Bladen är avlånga, tandade och har stjälkfattande bas. Den breda nerven upptar större delen av bladet ovanför basen och har upp till 60 raka lameller på ovansidan. Lamellernas toppceller är lika de övriga cellerna i lamellen eller tjockväggiga och papillösa.

Arterna är skildkonade och kapslar förekommer ibland till ofta. Kapseln är urnlik till cylindrisk, rundad i tvärsnitt, har kort, otydligt avsatt kapselhals samt saknar klyvöppningar. Peristomet består av 32 tänder. En kapsel kan innehålla upp till nästan en miljon sporer (Hassel 2000). Mössan är tätt hårig. Förgrodden kan vara långlivad.

De flesta arterna är mindre än arterna i släktena björnmossor *Polytrichum* och nordbjörnmossor *Polytrichastrum*. Den vanligaste arten stor grävlingmossa *Pogonatum urnigerum* kan dock bli rätt kraftig och kan då möjligen förväxlas med små exemplar av arter i andra släkten. Vridbjörnmossa *Oligotrichum hercynicum* har kraftigt vågiga lameller på bladnerven och mer kupade blad. Många arter har en långlivad förgrodd som syns som en grön filt runt skotten, och i framförallt södra Sverige kan den rent gröna färgen i skuggiga vägsränningar redan på håll avslöja sydlig grävlingmossa *P. aloides* och liten grävlingmossa *P. nanum*.

Globalt finns 57 arter och av dessa är 53 väl dokumenterade (Crosby m.fl. 2000). De flesta arterna finns i tropiska områden, färre arter i tempererade och än färre i arktiska områden.

Arterna växer på blottad jord. Kapslarna mognar under senhösten till förvåren.

Bilderna visar några av de karaktärer som särskiljer arterna i släktet. Se även samlingsplansch över lamellernas toppceller hos arterna inom släktena grävlingmossor *Pogonatum*, nordbjörnmossor *Polytrichastrum* och björnmossor *Polytrichum*, som alla har blad med mycket bred nerv (sid. XX).

FOTO: CHRISTOPHER REISBORG

Pogonatum nanum
Liten grävlingmossa

KÄNNETECKEN Skott upp till 0,5–1 cm höga. Blad avlånga, smalnar av relativt plötsligt så att spetsen upplevs något rundad. Bladkant i framför allt övre halvan med små tänder bestående av en cell. Bladnerv på undersidan utan tänder, på ovensidan med upp till 35 lameller, mestadels 4–6 celler höga; lamelltoppceller rundade, relativt tunnväggiga, utan papiller. Bladskivans celler i bladets övre del tjockväggiga, 13–16 µm breda. Kapsel kort, urnlik till klotlik, upprätt eller svagt lutande; peristomtänder 320–400 µm långa; basalmembran kort; lock koniskt till rundat med ett kort spröt; kapselskaft ca 1–3 cm långt, rödbrunt. Mössa tätt hårig. Sporer 13–18 µm i diameter, släta. Specialiserad vegetativ förökning ej känd. Förgrodd långlivad.

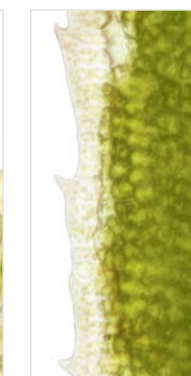
Liten grävlingmossa utmärks av sin korta, urnlika, ibland nästan klotlika kapsel med långa peristomtänder. Den blir aldrig så stor och har inte så tydliga tänder i bladkanten som storsvuxna exemplar av sydlig grävlingmossa *Pogonatum aloides*, vilken också har längre kapsel och kortare peristomtänder (150–200 µm). Små skott av *P. aloides* kan inte med säkerhet skiljas från liten grävlingmossa bara utifrån vegetativa karaktärer men har ofta fler lameller på bladnerven och något större tänder i bladkanten. Hybridisering mellan dessa två arter har rapporterats (Hyvönen 1989). Stor grävlingmossa *P. urnigerum* och nordlig grävlingmossa *P. dentatum* är större, har ofta en mer gråaktigt grön nyans och papillösa lamelltoppceller.

Bladvärsnitt

Lamelltoppceller, tvärsnitt

Bladkant

Blad

